

SZIKRA JÁNOS

Akar-e élni Pátka?

„...be szép ilyen végzetes néppel
Ugyanaznak tudni magunkat.”

(Ady Endre)

I.

Épül a ravatalozó. A ravatalozó magas lesz. A víztornyot nem számítva, a katolikus és a református templom után a ravatalozó lesz a legmagasabb épület Pátkán. A ravatalozó magasabb lesz az általános iskolánál, pontosabban az általános iskola épületénél.

Ha tudnának szólni még, mit szólnának ehhez Pátka névtelen és neves halottai: Kováts József tanító, költő, Öreg János akadémiai tanár-író, Gárdonyi Géza író-néptanító, Biczó Pál és Nagy Gyula krónikaíró lelkész urak, vagy éppen az 1841 óta egymás mellett működő római katolikus népiskola és a református népiskola tanárai, gyámolítói, akik saját költségükön tartották fenn ezeket az iskolákat? Mit mondanának a falu e földben gyökerező, innen felnövő parasztjai, Pátka megtartói, az ezeréves lelki folytonosság névtelen őrzői, ha láthatnák, ha látnák: magasabbra nyúlik ma az iskolánál a ravatalozó. Méltatlan utódaikat bottal kergetnék ki a faluból.

...ha nem én, majd mondja más...

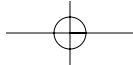
És ha azt is látnák még, hogy nem iskola már az iskola, hogy nincs iskola, csak a volt iskola, a néhai Ivánka-kúria nemrég sok-sok pénzből fölújított épülete szolgálja az ebek harmincadját – mert az iskola 2007 júniusában bezárt.

Ha látná, ha láthatná ezer év neves és nevét meg nem őrizhető nemzedéklánca, hogy miként ment pocsékba minden nemes törekvése, bottal kergetné a vakvilágba Pátka minden nemtörődöm emberét, az önkormányzat képviselőit, a megyei közgyűlést, a magyar kormányt és a parlamentet.

Mert iskola nélkül a falunak befellegzett.

Bottal verné ki a bűnösöket, a bűnpártolókat, a némákat és a resteket is, igen, mert miként írva vagyon: a langyosakat kiköpi az úr. Sőt, a szájába se veszi őket...

A képviselő-testület évek óta hivatkozott büszkesége, az elmúlás szimbóluma, Pátkán egyedül a tizenkét méter magas ravatalozó épül immár hét esztendeje. S ma, 2010 tavaszán is újabb költségekre lehet számítani a falu képviselő-testületének írásos tájékoztatása szerint. Év végéig 17 millió forintot emészt föl a nekropolisz csúcsa, de „a befejezéshez további költségek szükségesek”. A falu vezetői hozzátesszük, hogy a ravatalozó a református és a katolikus felekezet „közötti kapcsolat megteremtője, összekötője, az együvé tartozás jelképe lehetne”. Micsoda?!

[*Látélet*]

A halálkultusz egyesíti majd Pátkán a lelkeket? Szép jövő vár a falura... A jövendő jelképére, az iskolára lakat kattant. A tanév utáni harmadnapon címeres névtábláját is levették a falról.

...Este nyolckor el-elhaló kutyaugatással tompított csönd borul a tájra, s a kényyszerből virrasztók egyetlen valódi kérdésre kereshetnének választ: akar-e élni Pátka?

A látszatot összegezve: Pátka halálra ítélte magát.

UTOLSÓ TÖRTÉNELEMÓRA A PÁTKAI ISKOLÁBAN

Pátka Székesfehérvártól északkeletre, a 811-es számú főútról letérve 2–3, Fehérvártól 15, Lovasberénytől 10, Pákozdtól és Zámolytól 8–8 kilométerre fekszik. Tengerszint fölötti magassága 129 méter. A Császár-víz bal partján lévő mezőföldi szórványtelepülés a Zámolyi-medence része. A falu határából északon tiszta időben szabad szemmel is látható a Vértes hegység, délkeleten a Velencei-hegység zárja a szemhatárt.

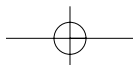
A pátkai völgytáglulat négyezer éve még természetes tavat ringatott, amely a folyamatos tágulatsüllyedés miatt feltöltődött és kiszáradt. (A későbbi tóban élő „pátkai ponty” a XIX. században még a kiváló dunai pontynál is keresettebb volt.) A rómaiak az egykori Pannóniában maradványában ma is látható kőgátat építettek a Kőrakásnál. Öt malom őrlött a közelebbi évszázadokban a környéken. A kiszáradt tó helyén 1975 óta működik a Dunántúl legnagyobb víztározója: területe 312 hektár, 7,8 millió köbméter víz fér el benne. A faluban és közelében öt forrás és tizennégy kút adott vizet, a termelősövetkezetek valamennyit betemették. 2006-ban a Királyberekben próbafúrás során termál jellegű vizet találtak.

Bél Mátyás (1684–1749 evangélikus pap, történétíró) ezt írja többek között Pátkáról: „A föld kemény, nehezen művelhető, de megtermi a búzát és minden más gabonafélét is.”

Gyakori az északkeleti, a Vértesről lezúgó szél, amit a helybeliek „pátkai eső”-nek neveznek.

Pátka a neolitikum óta lakott. Kőbalta, kovaszilánk, kőék, kőgyalutöredék bizonyítják ezt. A történeti kor emlékei közül két bronzlándzsa és egy ásóvas került elő. Szűzvár/Szöszvár területén a bronzkorban földvár állott. A várkörnyék talán azonos a középkori oklevelek szerinti Zuzd településsel. A legenda úgy tudja: Szűzvárban egy gyönyörű szűz raboskodott.

A Krisztus utáni I. században illír-kelták lakták, az Alsó-Pannóniában élő keltaság székhelye Székesfehérvár és Pátka között lehetett. A római uralom idején a Brigetióból (Komárom) Sopianaeba (Pécs) vezető úton feküdt az akkor valószínűleg nagy kiterjedésű Pátka. A Kőrakás/Kőgát közelében száz római kori sírhalom volt, harmincegyet föltártak, a többi elpusztult. Az értékelte leletekből „pátkai szürke áru” (vastag peremű, függőleges falú szürke tál) és a „pátkai fibulapár” (ókori ruhapoccs, ékszer) került napvilágra, de több más között Liber és Libera oltárkő, Mithras-emlék (ősi perzsa napisten), és fogadalmi oltárkő is. A népvándorlás idejét avar kori sírok őrzik.

...megtermi a búzát és minden más gabonafélét is...

Székesfehérvárral együtt Pátka is Árpád birtoka volt, majd Szabolcsé, 970 körül Géza fejedelemé, utóbb Szent Istváné, ő a székesfehérvári káptalannak adta birtokul. Távolról jövő hír szerint a pátkai Királyberekben vadásztak, „kirándultak” az első Árpád-házi királyok és hercegek...

Írott forrással 1192-től igazolható a település neve: Patca, Pacca alakokban. Föltehetően az ómagyar Paty személynévből származik.

1192 óta, a Monoszlói nemzetségtől kezdve 1671-ig, a Nádasdy családig és tovább adták-vették a falut, akár a lovat (természetesen lakosságával együtt) századokon keresztül.

Páka, Ópátka, a régi falu a víztározó/tó túlsó felén volt a középkori kezdetekben, mostani területére később, folyamatosan vándorolt át.

1543 után a török uralom elsorvasztja, elpusztítja a település létföltételeit. Életjelről csak az első szabadalomlevélből kapunk hírt 1640. október végén, „a falu megszállásának ideje” ez, azaz az újratelepítésé. A községben először református vallásúak telepedtek le; Veszprém, Komárom, esetleg Tolna és Baranya vármegegyékből érkeztek.

A Rákóczi-szabadságharc alatt a falu mindvégig kuruc maradt, talán ezért is volt többször a hadak áldozata. Vak Bottyán (Bottyán János) 1707. augusztus 28-án Pátkán hívta össze a dunántúli kuruc sereg haditanácsát, itt gondolták ki a „dicsőséges” dunántúli hadjárat tervét. Eddig így tudta a falu, ám ez eseményt (forrás híján) a történészek kétségbe vonják. Mindenesetre Pátkán domborműve van a félvak tábornoknak a polgármesteri hivatal falán; s a Kossuth utcát kettévágó főtérfele Vak Bottyán nevét viseli.

...adták-vették a falut, akár a lovat...

Az 1710 utáni pestisjárvány 223 embert fektetett a temetőbe.

„1725-ben leégett a falu. Vörös Pál főszolgabíró jelentése szerint a tűz a református prédikátor házánál gondatlanságból keletkezett.” (HALMI)

A reformátusok első születési anyakönyvi adatai 1742-ben, a római katolikusok első anyakönyvi adatai 1746-ban, a reformátusok első házassági és halotti anyakönyvi adatai 1777-ben rögzítettek.

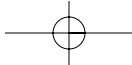
„1772-ben a község arról panaszkodik, hogy Horváth nevű bírójuk nem gondoskodott a falut meglátogató ispán ebédjéről, ezért az botjával annyira megverte őt, hogy az eltörött rajta.” (HALMI)

118 jobbágy, 5 zsellér, 12 lakos (telek nélküli, csak házzal rendelkező), 5 szolga, 18 kézműves és 1 kereskedő adatait rögzíti az 1774–1775. évi adóösszeírás.

1783-ban földrengés volt Pátkán.

1803–1805-ig, a Pápai Református Teológia elvégzése után Pátkán tanít a rövid életű Kováts József (1780–1809) lelkész, a Horváth János által „rímkovácsként” dicsért reformkor előtti költő, Csokonai Vitéz Mihály jeles kortársa. Utóbb, 1808-ban, „boros kedvvel elkövetett vétségéért” börtönbe zárják, ott is hal meg.

1810. január 14-én este hatkor földrengés volt Móron, Pátkán is károkról tudnak.

[*Láttelelet*]

1828-ra (négy évtized alatt) ötszáz fővel nőtt a lakosság: a 2020 főből 1339 református, 655 katolikus, 25 zsidó. 196 házat laktak.

1831-ben eléri a falut a kolerajárvány, sok áldozata van, számuk, nevük ismeretlen...

1831-ben Pátkán született Öreg János akadémikus tanár, filozófus. Kiváló szelleme 1911-ben hunyt ki, útja Debrecen városáig vitte.

1841-ben az 5–12 éves diákok létszáma a római katolikus népiskolában 75 fő, a református népiskolában 165 fő.

...boros kedvvel elkövetett vétségéért börtönbe zárják...

Szemere Bertalan belügyminiszter 1848. május 13-i rendeletére összeírják a zsidókat, Pátkán négy család él, összesen huszonötén. A zsidók a XVIII. század első harmadában érkeznek a megyébe, többségükben rajnai német-zsidók. Pár nagybirtokos (fölszerve gazdasági szerepüket) engedélyezte uradalmi központokban való letelepedésüket. A pusztákban és a falvakban 1944-ig tartották kezükben a bolti kereskedelmet. (HALMI)

1848 tavaszán 187 pátkai férfi nemzetőrnek áll.

1848. szeptember 28–29-én (?) a pátkai Öreg utcán (ma Kossuth utca) vonult végig Zámoly felől Lesvölgy–Pákozdi felé a fölmentő honvédsereg. A Lesvölgyi dűlőből rontottak Jellasics csapataira a magyarok. Szeptember 29-én a visszavonulóban a falut kifosztó horvát alakulat több katonáját megölték a pátkaiak, ezért az ellenség feldúlta a községet (Pátka „kirabolgatik és lángba borítgatik”), elhurcolta Ambrus Sándor katolikus lelkészt és 28 más helybelit, ám a másnapi fegyverszünet után szabadon engedték őket a horvátok.

Az 1850. évi népszámlálás adatai alapján 328 házban 2105 lakos él, 2068 magyar, 21 cigány, 16 zsidó. 1858-ban a földrajzi lexikon 1840 reformátusról, 760 katolikusról, 20 evangélikusról és 16 izraelitáról tud.

1867-ben született Gárdonyi Géza író, néptanító, aki négyéves korától rövid ideig a faluban élt.

1869-ben 2376 fő Pátka lélekszáma: 1192 férfi, 1184 nő. Nőtlen férfi 689, nő 471, özvegy 32; hajadon 598, férjes 471, özvegy 115 nő, elvált személy nem volt. 1456 református, 886 katolikus, 11 evangélikus és 23 zsidó felekezetű lakos közül 100 férfi és 112 nő tudott olvasni, 730 férfi és 612 nő nem tudott, teljes alfabetta 362 férfi és 460 nő volt.

A pátkai uradalom 1874-től Pick Ignác és Grünfeld Simon bérlők kezén van. 172 halottat hagy maga után az 1886. évi kolerajárvány.

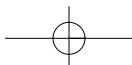
...kirabolgatik és lángba borítgatik...

1890-ben a tó felőli falurészen 25 ház leégett; a nagy tűzzel valószínűleg összefügg az Önkéntes Tűzoltó Testület 1891-es megalakulása.

Postahivatal 1896 óta működik Pátkán; a vasúti forgalom a Bicske–Székesfehérvár szárnyvonal részeként 1898. november 28-án indult meg.

1903 májusában szociáldemokrata pártszervezet alakul; a főként az aratási munkák idején sikeres agitáció folytán tömeges a belépés a pártba.

1906-ban fölépítik a napjainkban is használatban lévő református parókiát.

Az 1910. évi népszámlálás adatai a következő tanulságos számsorokat közlik Pátkáról. A község területe 8803 kataszteri hold. Lélekszám 2471 fő, 1286 férfi, 1185 nő. 317 fő 6 évnél fiatalabb, 274 fő 6–11 éves, 125 fő 12–14 éves, 237 fő 15–19 éves, 658 fő 20–39 éves, 607 fő 40–59 éves, 253 fő 60 évnél öregebb. Ekkor még nem volt jellemző az elöregedés. 1209 házas, 1081 nőtlen/hajadon, 175 özvegy ember volt, s megjelenik a válás: 6 fő elvált családi állapotú. Az összlakosságból református 1361, római katolikus 1071, izraelita 24, evangélikus 15 fő. Írni-olvasni 1996-an tudnak. A 448 lakóház közül téglakő 24, vályog és sár 358, a többről nem tud a kimutatás. Náddal vagy zsúppal fedett 389 lakóház, 44 épületen cserép vagy bádóg van. A 957 kereső 1404 főt tartott el: mezőgazdaságból és kertészetből 823 kereső 1215 eltartottal élt, iparból 77 kereső 22 eltartottal, közlekedésből 6 kereső 20 eltartottal, közszolgálatból és szabad foglalkozású kategóriából 12 kereső 25 eltartottal, napszámos kereső 1 fő volt, házicseléd pedig 16 kereső 4 eltartottal. A 6 fő ismeretlen foglalkozású 17 főt tartott el.

...a tűz a református prédikátor házában keletkezett...

100 kataszteri holdon felüli földterületen 1 fő haszonbérlo gazdálkodott, 97 fő kisbirtokos vagy bérlő 10–100 kataszteri hold földből élt, 10 kataszteri holdnál kisebb birtokon 196 fő.

A vállalatoknál vagy önállóan dolgozó kisiparosok tevékenysége, száma: kovács 21, cipész-csizmadia 16, vendéglős-kávésipar 7, gépgyártás 6, asztalos 5, szabó 4, szövőipar 3, ruhaipar 3, malom-sütőipar 3, kőműves 3, lakatos 1, hentes 1, ác 1 fő.

1914–1918 között, az I. világháborúban 648 fő pátkai férfi harcolt a frontokon, 92 fő (más adat szerint 103 fő) ártatlanul halt, 42 hadiözvegyet és 28 hadiárvát hagyva itt.

Egy érdekes, a XX. századra jellemző kelet-közép-európai pályafutás ekkor vette kezdetét. Szalók Gábor 1914-ben még a tűzoltótestület kürtöseként debütált, majd az orosz frontra vitték, ahol hadifogságba esett. Később (valószínűleg kényszerből vagy kalandvágyból) vöröskatonaként folytatta karrierjét. Itthon, a húszas-harmincas évek társadalmi viszonyait látva eredménytelenül nyughatatlankodott, törvénybe is ütközött néhányszor, 1945 után viszont szárnyra kelhetett a tettvégya, s különféle moszkovita pártfunkciók hosszú éveken át való betöltése után vonult végre nyugdíjba.

...ha nem én, majd mondja más...

„A település történetében a háború kitörésével tragikus évtizedek következtek, amely a polgárosodó és önszerveződő község gazdasági-társadalmi fejlődését első ízben törte meg.” (HALMI) Ezt az ítéletet erősíti az a tény is, hogy az első háború éveiben vált egykés faluvá Pátka.

Az 1920-as években alakult a Hangya-kirendeltség és a tejszövetkezet. 1928-ban jött létre a Legeltetési társulat; 1929-ben Népház létesült, keretei között működött a Pátkai Református Olvasó- és Gazdakör.

1932-ben 2363 ember lakta Pátkát, 1219 református és 1114 katolikus. Emellett 19 evangélikust, 7 izraelitát és 2 fő „egyéb” felekezetűt találunk a faluban.

[*Látlelet*]

...az ómagyar Paty személyéből származik...

2489 lakossal 1933-ban Pátka nagyközség. A helyieket és a tisztos ipart 36 iparos szolgálja 1935-ben. 1936-ban kigyullad az első villanyizzó, 1937–1938-ban megépítik a Bicske–Székesfehérvár főútvonalat a faluval társító portalanított bekötőutat.

A II. világháború pátkai leírását két krónikaíró (SZKLADÁNYI, HALMI) munkája alapján foglalom össze az ellentmondások miatt, hozzátéve: a második szerző hitelesebb.

1944-ben 11 embert „hurcoltak el”, föltehetően zsidókat. 1944–1945-ben Pátka három hónapig harcok színhelye, háromszor cserélt „gazdát”. A 3. Ukrán Hadsereg támadt a falura. 1944. december 22-én lőnek először, de csak december 24-én birtokolják a községet. 282 szovjet katona fekszik a temetőben, 60 katonát a határban ástak el. A házak 90 százaléka megrongálódott, 8 összeomlott. (SZKLADÁNYI)

A faluból kényszerrel besorozottak a Don-kanyarban és a Voronyezs környéki harcokban vettek részt. 64 hősi halott maradt idegen földben. 1944. március 19-e, a német megszállás után 23 főt száműztek a faluból, 9 főt agyonlőttek. 4 fő tért vissza az elhurcoltak közül a koncentrációs táborok valamelyikéből. 1944. december 3 – 1945. március végéig volt hadszíntér Fejér megye. 1944. december 22-én ért ide a 3. Ukrán Front. 1945. január 7 – április 5-éig a hadak kiürítették Pátkát. A bombák három embert öltek meg, a falu környékére telepített aknák később 23 embert robbantottak föl. 282 fő szovjetunióbeli katona nyugszik a pátkai temetőben, a többi a falu határában, ahol haláluk helyszínén földelték el őket. Pátka 339 lakóházából 117-et ért kisebb sérülés, 34 romos állapotba került. (HALMI)

2006 nyarán egy szláv nyelven érdeklődő asszony lépett hozzánk az útról a diófa alá, azt szerette volna tudni: mikor indul a busz Fehérvárra. Orosz vagy ukrán lehetett; kiderült: sosem látott édesapja sírját kereste föl a temetőben. Kisfiamnak valamilyen nyúlós cukrot adott (amit aztán én ettem meg), és mosolyogva elsétált a buszváróhoz. (Hová lettek elföldelve a német katonák? S a többiek? A megszállók 1991-es kivonulása után exhumálták a német, a román, a bolgár és a többi harcost, maradványuk szülőföldjükben lelt végső nyughelyet. Csak a holtukban is bontalan szovjetunióbeli bakák maradtak a pátkai tömegsírban.)

1945. május 15-ig 2351 kataszteri hold termőföldet és 80 kataszteri hold területű házhelyet osztottak ki a településen, ez utóbbi 215 házhelyre volt elegendő. A 365 földigénylőből 242 zsellér, 114 „mezőgazdasági munkás”. (SZKLADÁNYI)

1945-ben 321 család jutott földhöz, összesen 2493 kataszteri hold területet kaptak. (HALMI)

Az 1947-es parlamenti választások során Pátka a Független Kisgazdapártra 32,5, az MKP-re 25,2, a Nemzeti Parasztpártra 19,5 százalék arányban voksolt.

Tudunk róla, hogy 1956. szeptember 14-én avatták föl a Művelődési Házat, a történet viszont, a falukrónika is hiányos, mert 1948 és 1957 között sem a községi tanácsnál, sem a Fejér Megyei Levéltárban nincsenek meg a tanácsulési és a vizsgálóbizottsági ülések jegyzőkönyvei. Valószínűleg szándékosan veszett nyomuk... (HALMI)

1958-tól megindul a rendszeres autóbusz-közlekedés Pátkáról Székesfehérvár felé.

A Szűzvári Bányatelepen, az Ércelőkészítő Üzemben 1959-ben elkezdett termeléshez nagy reményeket fűzött a falu, de 1972 végén a bánya bezárt. 150 pátkai dolgozó veszítette el munkáját, amikor az ólom- és cinkérckészlet olyannyira elfogyott, hogy gazdaságtalan volt az üzemet fönntartani.

1962-ben járdát kezdenek építeni; 1963-ban pedig Takarékszövetkezet létesül Pátkán.

1967-ben országos és megyei akaratra elhatároztatik, és a pátkaiak tudomására hozatik a víztározó építésének terve, hírek szerint 60 millió forintjába kerül majd az illetékes költségvetési szerveknek.

A krónikából arról is tudunk, hogy 1968 áprilisában az általános iskola dolgozói egynapi keresetüket ajánlották föl „a vietnami nép megsegítése céljából”. 851 forint gyűlt össze. (HALMI) Vajon hová lett e pénz, s a Kádár-kor több százezer hasonló „fölajánlását” ki pásztorolta a zsebébe...? Ugyanez év augusztus 16-án szabad pártnapot tart a Magyar Szocialista Munkáspárt pátkai alapszervezete, ismertetik a „csehszlovákiai eseményeket” és a nemzetközi helyzetet...

...egy gyönyörű szűz raboskodott...

1968. április 18-án tartotta századik összejövetelét az 1965-ben alakult, Szkladányi Károly iskolaigazgató és hazafiasnépfront-titkár vezette Pátkai Értelmiségi Klub, amelynek célja az önművelés által a település kulturális és gazdasági felemelkedéséhez való hozzájárulás. Az általuk szervezett nyolcvannyalc előadás vendége volt többek között M. Tóth István székesfehérvár–maroshegyi festőművész, Kovács Péter fehérvári művészettörténész és Takács Imre, a megyeszékhelyen élő költő. Ki emlékszik az akkori hallgatóság közül ma rájuk?

1970 januárja 903 férfi és 1009 nő személyében 1912 fő pátkai lakost talál a Császár-víz partján. Április 3-án, a „hazánk felszabadulásának 25. évfordulóját” ünneplő falu vendége a Lujza-major tájékán állomásozó szovjet katonai alakulat parancsnoka, Szavin Alekszejevics őrnagy elvtárs is. (Merre sodorta azóta az élet?...)

1971 végén elkészül a törpe vízmű, 1974 őszén a temető mellett fölállítják a hidroglobuszt.

1975. november 22-én megnyílik a pátkai óvoda; ugyanez évtől dr. Mráz János a falu körzeti, napjainkban háziorvosa.

1978-ban megszűnik a személyforgalom az 1898-ban indult vasúton. Élt 80 évet.
...a tanév utáni harmadnapon címeres névtábláját is levették a falról...

A krónikákból és a pátkai öregek emlékezetéből mit tudunk még a faluról? Az első, az Öreg (ma: Kossuth) utca után a múltban a második utca a Kis utca (ma: Petőfi) volt Pátkán. A faluból Csákvárra szekerező úton volt a vásártér, itt tartották a tavaszi és az őszi vásárt. A szép nevű Tiszta-víz partján talán még kereszteltek is a pogány–félkeresztény időkben; a keresztelő neve paszita vagy poszita volt. A félmúltban is élő népszokások közül ismert volt az újévköszöntés, a farsangi tikverés, a locsolás, a húshagyókeddi lucázás, a betlehemezés, a lagzikban járt zsáktánc. Hagyományörzés végett színpadra állították a *Pátkai lakodalmast* és a *Búcsú a faluban* produkciókat. A szovjet megszállásig a faluközösség szigorúan betartotta

[*Látlelet*]

a húsevő napokat, ezek a kedd, a csütörtök és a vasárnap voltak. Használták a banyakemencét, a fém mozsártörővel dolgozó mákzúzó famozsarat, a kukoricacsuhéból szatyor készült, a fűz vesszőből furulya, kosár, csirkeborító. Szegényebbjének nem tellett minderre, de a pátkai férfiak nyáron ráncolt bő gatyát, télen posztónadrágot hordtak, évszaktól függően csizma, birkabunda, fehér ing, sapka, kalap dívott, és népszerű volt a kötényviselet. A nők más tájegységekkel megegyező öltözetük mellett jellemzően a bő szoknyát s a mindenkor fehér félinget kedvelték, tartották szokásban. A népszokások mindenestől eltűntek, csökevényes nyomukat ha lelmi.

EURÓPAI FALU

A lassacskán süllyedő repülőgépről balra tekintve látom Pátkát 2008 egyik júliusi délelőttjén. Felhőtlen az ég, a fák zöld pasztelljében a tó kékesszürke, matt tükrös; tőle jobbra, félkörben a rozsdavörös háztetők. Nyolcezer méter magasból csak foltokat lehet látni. Házunk a többi ház között lapul.

Az 1954-ben Bácsalmásról induló teberautó Budapest, Felcsút, Alcsútdoboz, Paks, Kartal, Gödöllő, Tata útvonalon érkezett Százhalombatta és Győr kitérővel az Árpád utcai telepen át 2006. március 25-én, Bartók Béla 125. születésnapján Pátkára. Addigra átutaztunk már sok kíváncsi szempár meleg vagy jeges sugarán. S ma, amikor az első sorokat jegyzem föl Pátkáról, Bartók Béla Cantata profanáját hallgatnám, ha engedné a lemezjátszó. A szarvassá változott fiúk otthontalansága a lényeg: ahová senki sem hívott, miért költöztünk Pátkára?

Természetességre vágytunk, s mellé (megélhetésiünk érdekében, felelős ígéreteknek vélt baráti biztatás és munkáltatói szerződés alapján) Székesfehérvár közelébe, falura. Ahol gondozzuk az udvart, műveljük a kertet, s fizikai-szellemi félkomfortban létezünk: sem kókler parasztpolgárságra, sem mindenkit felsőbbbségi tudattal lekezelő, álértelmiségi, víkend-életformára nem vágyunk. Itt szeretnénk élni, ennyi csak; mert itt nevez néven, itt szólít meg a mindenség, ilyesféle magyar falvak egyikében, Pátkán teljesedhet ki talán az életünk.

A Székesfehérvár felől Lovasberény, Vértesacsca, Alcsútdoboz, Felcsút településeken Bicskéig vezető 811-es főúton a 11-es kilométerjelző után kell a benzinkútnál balra kanyarodnunk, hogy a nyílegyenes nyárfasoron át Pátkára jussunk. A „Pátka” falutábla után ötven méterre mintegy éve újabb fölírat került: „Európai falu”. Pátka első említése után 818 évvel pár eszes lény ezt is kitalálta... Lássuk hát, milyen egy európai uniós közép-európai település Krisztus után 2010-ben Magyarországon!

Vállalt községem, befogadó falum önkormányzati képviselő-testülete 2005. augusztus 2-i ülésén ezeket a településfejlesztési elképzeléseket rögzítette: népesség növelése, turisztikai kínálat, infrastruktúra fejlesztése, munkahelyteremtés.

Az életkörülmények javítása érdekében az egészséges ivóvíz biztosítását akarjuk elérni, azt, hogy az arzén és a nitrát aránya csökkenjen a vizünkben. (Az arzén, a vas, a mangán aránya néha lépi csak át a mai egészségügyi határt, az ammónia

ivóvízbe kerülő mennyisége pedig gyakran. Az önkormányzat állítólag törli a fejét a megoldáson. Vajon jut-e valamire; mert például a szomszédos Lovasberény tehetetlen: egészséges ivóvízre nincs pénze.) A szennyvízhálózat kiépítése, a csatornázás is elérendő, csakúgy, mint a felszíni vízvezetés megoldása és az élővíz-védelem.

Az esélyegyenlőség növelése miatt az alapfokú oktatási-nevelési intézményeket fejleszteni kell, az egészségügyi alapellátást korszerűsíteni szükséges, bővítendő a kereskedelmi és szolgáltatási egységek száma, és javításra szorulnak a kisebbség életkörülményei.

...a faluközösség szigorúan betartotta a húsevő napokat, ezek a kedd, a csütörtök és a vasárnap voltak...

Ezen túl a regionális különbségek mérséklését is el kell érni, és törekedni kell a harmonikus társadalmi viszonyok kialakítására.

Szükséges a gazdasági szektor erőteljes fejlesztése, mert a 64 működő vállalkozó közül csak 1–2 fizet jelentős összegű adót a falunak.

A településfejlesztési elképzelések elfogadása után egy évvel, 2006. augusztus 2-án aláíratott a faluvezetés által csak „amerikai befektetők”-nek titulált társasággal egy szándéknyilatkozat, miszerint a Királyberek területén lakóparkot létesítenek a falu által ígért körülmények (például csatornahálózat, ivóvízellátás) megvalósítása után. Két személy írta alá a dokumentumot a befektetők nevében: Daniel Cohen-Zion és Johnatan Saad.

Szélvitorlák fölállításáról is szól a fáma, mert a „pátkai eső” az év minden szakában végigsöpör a falun; csak a szélenergia tárolása megoldatlan, továbbá a Pátkán energiamonopóliumot élvező E.ON nem valószínű, hogy egyetért az elektromos áramfogyasztás csökkenéséből fakadó árbevétel-kieséssel; s újabb gond, hogy a szélvitorlák máshol pénztárcakímélő pörgése vajon miért nem mérsékli majd Pátkán egy-egy háztartás villanyszámláját? Mert erről szó sincs. Akkor tehát kellenek-e Don Quijote képzelt ellenfelének mai utódai?

E gondolatmenet azonban nem áll meg magában. Ugyanis a Móri-árok szélcsatornája állandó kerékpörgést szavatol a vitorláknak, a „zöldáram-törvény” szerint az állam megvásárolja az áramot, tehát közvetve mégis hasznot hoznának a szélpörgők a falunak. Már csak a megvalósítás hiányzik.

– Ennek a falunak két értéke van: a szél meg a víz – mondja Visi Szilárd jegyző. Tőle tudjuk azt is, hogy a zöldáramot az E.ON köteles megvásárolni az állam nevében. A szélérőmű építője és fönntartója remény szerint helyi cég lesz, aki így Pátkának évente húsz-harmincmillió forint iparűzési adót fog fizetni. Ha ez a mondottak szerint valósul meg, de csak akkor: okos gondolat a „pátkai eső” vitorlába fogása.

...az arzén és a nitrát aránya csökkenjen a vizünkben...

Maradjon-e zsákfalú Pátka, vagy kerüljön aszfaltcsík a Zámolyra vezető földútra? Ebben az ügyben a képviselő-testület közmeghallgatást, magyarán falugyűlést tartott 2006. december 8-án. A Magyar Köztársaság kormánya kívánatosnak tartja, hogy minden község portalanított úton megközelíthető legyen legalább két irány-

[*Látlet*]

ból. Ezért Zámoly és Pátka vezetése elhatározta, hogy közösen megépíti az utat, elkészült a terv, pályázatot adtak be stb., szokásos honi praktikák kezdődtek. Ma, három évvel később, nem tudni: hogy áll az ügy. Valószínűleg téli álmodt alszik. Talán oktalanság félni tőle, mert a faluvezetés szerint folytatódik az előkészítés, és a forgalom is korlátozott lesz, mert szilárd burkolatú mezőgazdasági út épül csupán.

A falugyűlésen Pátka századok óta húzódozó vívódása folytatódott: megőrződjön-e magának, vagy nyíljon-e ki a falu? Mindkét változat rokonszenves lehet. Az út megépülte azért veszélyes, amiért a Zámolyon átrobogó főútvonal. A forgalom kétségkívül fölpezsdítheti a falu életét, ám egyben élethetlenebbé, idegenebbé is teszi Zámolyt. Ellenőrizhetetlen, se ilyen, se olyan arculatú településsé zülleszt. Ha a pátkai Kossuth utcán dübörögnének át a személyautók mellett a tehergépkocsik, a dromedár kamionok, s hordanák-hoznák a globalizálódó csodavilág válogatatlan baromságait, a környék egy-két év alatt élethetlenné válna. Ki nyerne ezen? A Kossuth utcaiak semmiképpen. Ígéret szerint az út a két önkormányzat kezelésében maradna, ők szabályoznák a járművek tonnasúlyát és sebességét, de mint tudjuk: jöhet más világ is, más szempontok, amelyek hanyag mozdulattal az erősebb jogán kiragadják a döntést a falvak kezéből. A kinyíló település viszont pezsgést: kereskedőket, vendéglátást, szerény vagyonosodást ígér Pátkának; és közlekedési lámpákat zebrákkal (mint Zámolyon), esetleg panziócskát, árulerakatokat, diszkót, kurvákat – az országlakosság máshol tapasztalt magas igényei szerint.

...1848 tavaszán 187 pátkai férfi nemzetőrnek áll...

Ne legyünk képmutatók: kellene a szolgáltatások (a dizsi, a szoli, a bővlik, az örömlányok is), ahogyan a faluvezetés által szorgalmazott (a saját hasznán serénykedő befektető által megépítendő) élményfürdő, de mindeme mellékes szükséglet kielégítése előtt alapvetőbb igényeket kellene karnyújtásnyira varázsolni – nemcsak Pátkán, országosan is: méltányos családi jövedelmet például, amelyből a fentiekre a pátkaiak is költeni tudnak.

Szociográfiám Pátka múltját vázlatosan leíró részéből világosan kiderül a település minden hányattatás ellenére is megtartó vonzása. Miből élt a középkorban, s attól kezdve a II. világháborúig Pátka? Földjéből és munkájából. Hiába adták-vették tulajdonosai: egyház, földbirtokos; hiába jött ellene félhold, labanc had; hiába fojtogatta a nagybirtok és kufárjai – a világhatalmak önző érdeklődését fölkelte Magyarország és benne Pátka, a magyar falu majdhogynem épen őrizte önmagát az 1945-ös szovjet megszállásig, Rákosi és Kádár elvtársi falurombolásáig. Aztán az 1990-es rendszerváltás után feladat nélkül hagyott, az ígérek ellenére újra alattvalói sorba visszalökött emberek rácsodálkozhattak a törvényes „privatizációra”, a kisgazdák s a közeposztály érdekei szerint szerveződő pártok, érdekvégyesítő formák szétzúzására, a karvalytőke eleven emberhússal táplált elégedett vigyorára, a magyar társadalmon belüli ellentétek hisztérikus fölszítására.

...ha majd az Öreg utcán dübörögnek a kamionok...

A falu, Pátka földje is évszázadokon át könnyel, vérrel, vizelettel bőven hintett, a gazdátlan páriák rabszolgaként robotoltak az életért. Ám Pátka önellátó fa-

luszervezet volt, nem árutermelő! S egyáltalán nem volt oly keserves a falvakban az élet, mint ahogyan a XX. század egyes, rossz következtetésekre jutó történései állítják. A különféle tulajdonformákban művelt föld nemcsak a parasztot, de eltartotta az iparost is, a szerény falusi létet vállaló értelmiséget, s a Hunyadiak utáni Közép-Magyarország településein a központi hatalom által magára hagyott magyarság megszervezte a valódi önkormányzatokat. Mindez az önellátó települések fundamentumában vert gyökeret.

Azután jött az árutermelés. Az árutermelő társadalom végzetesen kiszolgáltattott. A mai Pátka, a modernnek, „korszerűnek” mondott ember nem tudja eltartani, ellátni sem a családját, sem a tágabb közösséget, mert általa befolyásolhatatlan erőnek szolgáltatja ki magát. A jó esetben munkából származó javak a központban sűrűsödnek össze, ahol méltánytalan módon szétosztják őket a mindenkori erőviszonyok szerint. Az emberi természetből fakadóan az erősebbnek jut a több.

„A legújabb időkig az »őstermelők« fizették az adót, a társadalom többi rétege abból gondoskodott a közigazgatásról, a védelemről, a hitelletről, iskoláról stb. Ma az »őstermelő«, a honi iparos és különösen a paraszt, mindenütt »támogatásra« szorul. A javak tényleges urai semmilyen vizontszolgáltatásra nem kötelesek, kilétük egyébként is megállapíthatatlan” – írja Czákó Gábor (*Hitel*, 2010. február).

Magyarországnak a központi állami költségvetés szerint nincs szüksége Pátkára. Szüksége van például Budapestre vagy Székesfehérvárra. Fejér megyének sem kell Pátka, a megyének Székesfehérvár kell, Dunaujváros, Mór és a többi – Pátka nem éri meg a pénzét. Pátka odáig süllyedt, hogy képtelen megszervezni saját magán-köz társaságát. Nem tudja eltartani munka nélküli polgárait, cigányait, értelmiségi irányítóit. Nem tud kenyeret adni hentesének, szabójának; nincs pék. (Kenyér van ugyan a pátkai boltokban, de csak jóindulattal lehet annak nevezni.) A székesfehérvári autóbusz-pályaudvaron álldogál a pátkai nyugdíjkorú polgár, kezében, mert nem teszi a földre, nagy szatyorban a Liszt Ferenc utcai pékség háromkilós, parasztkenyérré erősen emlékeztető terméke. A nyugdíjas polgár fölszáll a 7.45-ös autóbuszra, 8.15-re Fehérváron van, megveszi a kenyeret, vár fél-háromnegyed órát (ha más dolga nincs a városban, de sokszor nincs, mert csak a kenyérért utazik oda), és a visszainduló 9.15-ös buszról 9.40-kor Pátkán leszáll. Hazaért az élet, a kenyér, amely a polgár házatól ötven méterre eső földön termelt búzából süttetett – ki tudja, hol. Nincs pék. Nincs fogorvos.

...Királyberekben vadásztak, „kirándultak” az első Árpád-bázi királyok és hercegek...

Nincs szabó. Több tucat pátkai asszony szakmája szerint ért hozzá, például. Nincs ez, nincs az. Amaz sincs. Vannak persze iparosok, hirdetve vagy fű alatt, akik dolgoznak, de nem főállásban, mert nem tudnak megélni belőle, és feketén, ami önmagában nem baj, nem ők a gazemberek, hanem a rossz döntéshozók. Nincs iskola abban a faluban, ahonnan 169 (hat és tizennégy év közötti, iskoláskorú) gyerek utazik 6.45-kor naponta a székesfehérvári autóbusszal, vagy módosabb szülei gépkocsiján. Árutermelés? Ugyan! Pátka árutermelő sem lehet. Pátka ne legyen semmi. Pátka ne legyen. Ezt üzeni a politika. Pátka nem kell a nemzetnek, a Dunántúlnak, a megyének. Kinek kell Pátka? Kell-e, s ha kell: csak önma-

[*Látlelet*]

gának kellhet. Nagy bajban lenne viszont Magyarország és a nagyvilág, ha nem lennének száz- és milliósámra pátkái...

Akar-e élni Pátka? Csak úgy, kényszerből, s mintegy mellékesen: önmagáért, önmagának? Van-e így értelme? Ha van értelme: bűn ez? Székesfehérvár, Pozsony, Brüsszel, Párizs, Budapest nem ugyanezt akarja, nem ugyanezt éli? Dehogynem! Csak ennek többnyire a gyöngébb, vagyis Pátka látja kárát.

Pátka nem tudja eltartani az iskolát, tanárait, kultúrházát, katolikus parókiáját, s mi mindent nem tud még eltartani... Pátka népessége dolgozik, vagy dolgozna, ha volna mit – és nem tudja eltartani önmagát.

A *Fejér Megyei Hírlap*ban interjúszerű, újságcikknek álcázott, fizetett hirdetést tett közzé (kn) aláírással a polgármesteri hivatal 2009 novemberében „Élhetővé tenni a falut, ez a legfőbb cél” címmel. A megyei napilap haszonszerzési céllal ajánlotta föl a fizetett cikkírási lehetőséget Pátkának. Az írás többszöri korrigálás ellenére pontatlanul jelent meg, és összesen 76.300 forintjába került a falunak. Megélt tapasztalat szerint Pátkán megállt az óra, illetve olykor visszafelé jár (mint a Zsefer söröző egyik óraszámlapja az Öreg utca 24.-ben, ahol Orosz Bandi, Erika vagy Marika méri a túlélést támogató és gátló féldeciket); ez mondatja azt, hogy a legenyhébben fogalmazva ellentmondásos arcot tár a világ elé a falu ebben az újságcikkben.

„Nyolc év alatt három új utcát is nyitottak, 54 telket parcelláztak (ezenkívül 29 magánfejlesztésben létesült), ezekből sokra gyönyörű házak épültek. Az előkertekben kismotorok és babakocsik bizonyítják, hogy igen messze még a kiöregedés.”

...ha nem én, majd mondja más...

Az 54 telekre hány új ház épült? Kik vették meg a telkeket? Nem a falu „természetes szaporulata”, hanem azok a máshonnan érkező, új pátkai lakosok, akik csak alvóhelynek, jobb esetben háborítatlan magánéletük helyszínének tartják Pátkát. A faluközösségbe (ha volna még) nem tudnak, nem akarnak egyelőre beletartozni, közeledni hozzá, mert nem pátkaiak, hanem csak családház-tulajdonosok akarnak lenni, amit bárhol megtehetnek az Európai Unión belül. Istenem, megdöbbentett itt a vidék, pénzük volt rá, letelepedtek. (Az új betelepülők többsége különféle okból megbillent egzisztenciájú személy. Sokuknak ezután Pátkáról folyósítják a segílyt...) A közeledést a falu sem segíti, mert egyszerűen nincsenek közösségi alkalmak, összejövetelek. Nem igaz, vannak, csak elszórtan, évente fél tucat, de a rendezvények jellege, színvonala nem találkozik a falu „őslakossága” úgynevezett igényével sem, nemhogy a Pátka jelenéről mit sem sejtő új „falupolgárokéval”. Segítené ezt a község ügyeinek, hétköznapijainak nyilvánossá tétele, de a *Pátkai Hírek* című negyedéves önkormányzati sajtóorgánium és a honlap nem tölti be rendeltetését.

Az előbbi az önkormányzat adja ki, és tartalmilag szigorúan ellenőrzi 600 példányban. Olvassuk, mert érdekel bennünket az, ami itt történik; megtudjuk például augusztusban, hogy mit tartott említendőnek a kiadó áprilisban, aztán két napig nyelvművelő kézikönyvet forgatunk, hogy újra értsünk magyar nyelven...

A honlapot sem szidhatjuk: pénz nélkül, pusztán dicsérendő szorgalomból, érdektelen környezetben nehéz lelkes böngészőket toborozni.

...a 957 kereső 1404 főt tartott el...

A megyei lapban közölt fizetett interjúval a *Pátkai Hírek* is vitatkozik: 2006-ban 18-an születtek és 21-en haltak meg, 2007-ben 15-en születtek és 27-en haltak meg, 2008-ban 14-en születtek és 18-an haltak meg, 2009-ben 16-an születtek és 28-an haltak meg Pátkán. Összeadva: négy év alatt 63 születés és 94 haláleset volt, tehát 31 fővel csökkent a falu lakossága, ha új betelepülők nem jöttek. Mészze induló következtetést nem lehet ebből levonni, de tény ez is. Tételezzük föl, hogy egy-egy pátkai házban átlagosan négyen lagnak, s ha így van, nyolc ház maradt üresen a faluban négy év alatt. Ötszáznyolcvan beépített telek van a faluban. Kis kerekítéssel Pátka lakossága 2010-ben 1700 fő. A legnagyobb lélekszámot a település 1933-ban tudta a magáénak: 2489 fő lakta. Máig, 77 év alatt 789 főt vesztett el. Elég durva népességfogyás ez, a lakosság harmada. Ha így folytatódik, pár évtized múlva az „Európai falu” fölírat előtti „Pátka” falutáblát ki kell majd cserélni, és jóindulattal ezt írhatják rá az utódok: „Pátka-pusztá”.

Indoklás? A ma szülőképes édesanyját körülvevő családok legföljebb öt százaléka nevel három gyereket a faluban. Sok családban testvérpár él, de (mint az I. világháború után először) terjed, sokasodik az egyke, sőt (országos jelenség) az egy se. Jönnek a nyomorgó, életteret kereső ázsiai, afrikai nációk? Az arányukban szaporább magyar cigányok sokasodnak? Jönnek majd, jöhetnek – de az már nem a mi világunk lesz. Közel ötven éve mondja, írja; ötven éve veri félre a harangot jó Fekete Gyula szépíró, vészjelezve, hogy a népességfogyás életveszélyes folyamat. (Isten nyugosztalja, az előbbi sorok leírása után néhány héttel költözött a túlvilágra...) Amikor pár éve szerte Európában és nálunk is megroggyant a nyugellátó rendszer, akkor vált a vakok által is láthatóvá, de még mindig nem beláthatóvá, hogy gyerek nélkül nincs, aki eltartsa majd az öregedő szülőket, nagyszülőket. Lőttek a nyugdíjatoknak, drága szingli és önző és ostoba honfitársaim. S általatok az enyémmek is.

...6 fő ismeretlen foglalkozású 17 főt tartott el...

Élhetőbbé tenni a falut, ez a legfőbb cél – áll a cikk élén, amely megemlíti: „A jó földrajzi pozíció kihasználása ugyancsak nem titkolt cél. Van a településnek egy vonzó célpontot jelentő tározója, kedvelt horgászhelye ugyan a környékbelieknek, de sokat kéne itt fejleszteni, a tó körül például utat létesíteni.” (Szegény újságíró nem sokat bajlódott a mives fogalmazással...)

MÁSODPERCENKÉNT ÖTSZÁZ LITER

Tudjuk, négyezer éve volt egy tó, mellé települt Pátka, azután a falu lassacskán átköltözött a mai helyére. Római kőgát satöbbi, kiszáradt, újra élt, s nyomában az egyéni földek a termelősövetkezet legelőivé lényegültek át. 1967-ben jött a hír, hogy a völgytárgulatot, a csordák és kondák eldorádóját nemsokára újra víz födi.

[*Látlelet*]

...a „pátkai ponty” a XIX. században még a kiváló dunai pontynál is keresettebb volt...

A Velencei-tó Magyarország jeles üdülőövezete a múltban. A Kádár-kor kellős közepén ismét fontos szerepet kapott a (többek között) szabadidővel megvásárolt dolgozók hasznos, nem tudni, miből való kikapcsolódása végett. A vízzinttel azonban időről időre gond akadt, előfordult az is, hogy végveszélybe került a Közép-Dunántúl eme valódi, kedves, szerethető kincse.

Pátka nem szólhatott bele a kormány és a megye országos érdekre hivatkozó döntésébe: a falu völgyében létesül majd az a víztározó, amelyet szükség esetén leeresztenek, így biztosítva a Velencei-tó vízzintjének viszonylagos állandóságát. A falu ezúttal is szolgál-szerepre kárhóztatott, egyetlen feladata maradt: a döntést eltűrni. Azóta tart ez az áldatlan állapot, mert a tóban horgászni lehet ugyan, de felelőtlenül csónakázni, stéget fabrikálni stb., röviden: semmit sem lehet a víztározóval, a pátkai tóval csinálni, mert nem a falu tulajdona. Akkor kié?

1971, 38 év óta Pátkához simult a tó, de például fürödni sem lehet benne, mert (szőrmentén fogalmazva) nem higiénikus... Tulajdonképpen koszos. Egyszerűen csak van, szépnek szép, ha érdek nélkül tetszik. De nem tetszik mindenkinek érdek nélkül az, ami másoknak csak érdekből látszik távolról tetszeni. Ha földüzzad a tó vize: a gát oldalát nyaldossa, ha viszont leeresztik: csupán egy nádszigetecskékkal tarkított, használhatatlan pocsolyát találunk a völgyben poshadni. A falunak semmi haszna a tóból, a fentiekből fakadóan még esztétikai sem, úgy van a tó, hogy nincs. Látunk egy vizet, ami egyszer tó, másszor nem, a miénk, mert Pátkán van, de nem a miénk, mert a másé. A művelt elemzők tudathasadáshoz közeli elmeállapotot rögzíthetnének a tavat szemlélők tudatában – ha ugyan foglalkozna valaki is a pátkaiak lelkével...

...a rómaiak (...) maradványában ma is látható kőgátat építettek a Kőrakásnál...

2009. június 23-án megnyitották a zsilipet, és július 21-ig folydogált a víz a Velencei-tóba, másodpercenként 500 liter; a pátkai tó 3,2 millió köbméteres víztömegéből így 2,2 millió köbmétert veszített. Látványnak sem utolsó a hátrahagyott mocsár. Pátka polgármestere és pár képviselője most is tiltakozott és egyezkedni próbált a Közép-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság illetékesével, kérve: csak a legszükségesebb mennyiséget eresszék le, de az illető nyilatkozata pontosan érzékeltette a tényeket: „Tekintettel a pátkai tározó funkciójára, szabályosan akár a teljes vízmennyiséget le lehetne eresztetni a tó vízpótlására, de erre természetesen nincs szükség. De tagadhatatlan, hogy az általunk meghatározott 2,2 millió köbméter mindenképpen szükséges a tóba, melynek sürgősen és nagy volumenben van szüksége pótlásra.”

Mit mond erre Gyenei Lajos önkormányzati képviselő úr az újságírónak? „Aggódunk, mert azt látjuk, hogy a településnek semmi haszna nincs a tározóból, míg a Velencei-tó partján élők részesülnek a leeresztett víz áldásaiból. Itt annak idején a vízisportok úzásától az öntözésig sokféle ígéretet kaptunk, de ezek nem teljesültek. Aggódunk a horgászati lehetőség, de a tó környezete miatt is: ha alacsony a vízállás, mocsarasodik a part is, nagy tömegben gyötrik az ingatlantulajdonosokat a szúnyogok.”

Székesfehérvár megyei jogú város honlapján 2010. április 16-án ezt olvasom: „A Közép-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság még március 11-én 151 centiméteres vízállásnál kezdte meg a Velencei-tó vízpótlását a Pátkai-tározóból, azért, hogy az idegenforgalmi szezon előtt a tó vízszintje elérje az üzemelési szabályzatban erre az időszakra meghatározott optimális vízszintet, a 170 cm-t. A Velencei-tó vízállása jelenleg 169 centiméter. Szerdán délben lezárták a pátkai zsilipet, mellyel megszűnt a vízpótlás. A Velencei-tóba eresztett vízmennyiség 3,7 millió köbméter volt.”

Most már fogalmam sincs, hogy hány millió köbméter víz fér a pátkai tóba; de az az állítás valószínű, hogy a tó feltöltése a téli csapadékból történik... Az ég adja, Velence viszi a vizet.

...a településnek semmi haszna nincs a tározóból...

A kutya sem irigyli, senki sem irigyli a Velencei-tó környékén letelepedett vagy egyenesen őshonos, a tóból élő s gazdagozó embereket, vállalkozásokat, legyenek csónakkölcsönzők, panzió- vagy strandtulajdonosok, borászok, vendéglősök stb., akárkik! A baj az, hogy Pátkán csak a velencei-tavi tulajdonosok és turisták lábvere marad úgy, hogy belénk se törlik a lábukat. Ha lesz valaha Pátkának határozott faluvezetése, remény lehet egy, akár a polgári engedelmiséget, ezt az olykor eltűrt tiltakozásformát is fölhasználó radikális igényre: mi is kérünk a haszonból. Hazai viszonyok között akár évtizedekig is tarthat a huzavona, nem baj, el kell kezdeni.

Hosszasan lehetne taglalni a víztározó, a pátkai tó sorsát; ötletpetárdákat lehetne durrogatni, hogy mi mindent lehetne vele kezdeni, de értelmetlen bármibe is belefogni a tóval kapcsolatban mindaddig, amíg nem a falu tulajdona. Mindaddig, amíg nem tud beleszólni a tó sorsába – amíg csak a velencei-taviak szólhatnak bele Pátka sorsába.

Egyébként a Velencei-tó idegenforgalma föllendülőben, Isten éltesse őket, ám ennél fogva ők egyre vadabban védik érdekeiket, ezért mindinkább gátakba ütközik a pátkai igények érvényesítése a velenceiek gazdaságilag, szellemileg erősebb érdekszövetségeivel, például a Velencei-tavi Kistérségi Idegenforgalmi Egyesülettel szemben. Mi lenne, ha Pátka náluk lelkileg erősebbé válna? Nem lehetetlen! Egyetlen parittyá is eldöntheti a viadalt, csak hogy ehhez kell egy leleményes Dávid is.

...ha nem én, majd mondja más, mert valaki szóvá teszi...

Egyébként a Velencei-tóból élők hasznának egy százalékából fényesen megélné Pátka. Iskolára is futná belőle, ha már a Magyar Köztársaság törvényhozó testülete és oktatásirányítása elvonja a „fejkvótát”, a „normatív támogatást” az általa halálra ítélt páriáktól... Ó, az az egy százalék! Ha nem jut el a faluba, akkor nem jut el a pátkai tóból a víz Velencére. Gondoljuk végig: megvalósítható; hiszen végtelenül egyszerű a nem Pátka által kiagyalt régi, gyalázatos alku-szlogen: valamit valamiért.

...ennek a falunak két értéke van: a szél meg a víz...

Másodpercenként ötszáz liter édesvíz folyik innen a lábunk előtt Velencére a patakon át. Istenem... Amikor biztos jóslatok szerint nemsokára aranyért sem

[*Látlelet*]

lehet édesvízhez jutni a Földön! A víz élet. A víz az élet! Az élet csorog el a vízzel a szemünk láttára. Birkák vagyunk: bámuljuk.

A pátkai tóból a termőföldek öntözésére sem lehet vizet szivattyúzni. A halászati jog sem a falu, legalábbis 2013-ig, amikor talán felülvizsgálják e jogot.

Ha a Velencei-tó nemzeti kincs, akkor tápláló vize is az. Minden, a Velencei-tóból közvetlenül vagy áttétellel hasznot húzó önkormányzatnak, vállalkozónak fizetnie kellene a vízért. Pátka önkormányzata kapná a forintokat, nem a pátkai lakosok, ekként közösségi célra fordítódna az! Olyan célokra, amelyekre az állam saját adónkból sem akar vagy tud pénzt adni. Ez a gondolat több pátkai polgárban megfogalmazódott már. Ha a velencei térség (talán) vissza tudta verni a 2009-es kaszinóváros-építés telekmanipulációs támadását érdekei védelmében, akkor Pátkának is joga van érdekérvényesítésre!

Ha minden pátkai lakos „bánatpénzként” napi száz forintot kapna a vízért, fejenként évi 36 500 forintra rúgna ez, így 1700 lakossal számolva évi 62 millió 500 ezer forint ütné a pátkai önkormányzat markát. Ha ehhez az összeghez hozzátennék a diákokért járó állami támogatást – például pazar iskolát tarthatna fönn a falu!

Az egyszerűség kedvéért számoljunk úgy, hogy csak 1700 Velencei-tó környéki cég vagy magánvállalkozó fizet napi száz forintot a vízért, s máris pénzünknel vagyunk! Hogy ne álljunk egymás boldogulásának útjában...

...tekintettel a pátkai tározó funkciójára...

A pátkai tó a Dunántúl legnagyobb víztározója, területe 312 hektár, 7,8 millió köbméter víz fér el benne. Nyolcezer méter magasságból, repülőgépről gyönyörű látványt nyújt. Kedvenc dobáló helyéről apróbb köveket szokott a kisfiam behajigálni.

SOMA ÉS SZEBASZTIÁN

2005 késő őszén eladó házat keresek Magyaralmáson. A tulajdonos ez előnyök felsorolása után még egy érvet talál a sikeres adásvételre:

– És nincsenek a faluban cigányok!

Zámolyi barátomnak Pátkát említem mint szóba jöhető lakhelyemet.

– Ne menj oda, gond van a cigányokkal.

– Mintha inkább a zámolyi cigányokat vette volna a szájára mostanában a magyar média...

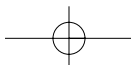
– Maroknyi él a faluban – mondja Tamás –, mindegyik dolgozik egy kivétellel, ő a környékbeli „parasztokat” próbálja Jehova tanúivá tenni.

2006. január 19-én, csütörtöki napon a Székesfehérvárról 9.15-kor induló autóbusszal érkeztem életemben először Pátkára. A házat áruló asszony végigvezetett a „birtokon”.

– A szomszédok? – intettem két irányban is a fejemmel. Azt szerettem volna tudni, hogy mennyire lehet velük szót érteni, eszembe sem jutott a származásuk.

– Nem cigányok! – válaszolta kapásból a hölgy...

Ezután sem foglalkoztam (bár talán kellett volna...) Pátka etnikai összetételével, egyszerűen nem érdekel senki nyelve, bőrszíne, életmódja mindaddig, míg

nem sérti az enyémet. Mindaddig, míg kölcsönösen elfogadjuk egymást. Pátkán viszont lehetetlen volt nem belebotlanom a magyar–cigány ellentétek régmúltba gyökerező erdejébe.

...– *Soma? – Már bent van. Siess te is. – És elbicegett...*

A különféle krónikák nem sokat jegyeztek föl a cigányokról, a múltból érkező szórványos hírek viszont csak rosszállóan említik őket. Mintha cigánytól semmi jó sem származott volna még.

A lópatkoló, fegyverkovács, kocsikészítő cigányok a török hódoltság óta kóboroltak Fejér megyében. Közülük egy kisebb csoport Székesfehérváron maradt, őket 1690-ben a városi tanács kiakolbólította a történelmi város falai közül, de a XVIII. század közepén ismét „a társadalom konszolidáló folyamatát gyengítették” (HALMI). E népességet a környékbeli falusi bírák fennhatósága alá helyezték, kivonva ezzel a vajda hatásköre, felügyelete alól. Nemegyszer állami gondozásba vették 4–10 éves gyermekeiket. 1785-ben a megyében 211 cigány családot telepítettek le 62 helységben. Falvanként 2-3 család talált így lakóhelyet.

1783-ban három cigány család élt Pátkán: kétkezi munkás, zenész, kovács, telkes jobbágy.

1850-ben 21 cigányt jegyez a népszámlálás Pátkán.

1958. április 21-én a pátkai tanácsülésen Borián István doktor, a község orvosa a „cigánykérdés megoldását” javasolja a kanyarójárvány miatt. Nagy Lajos tanács-tag a cigányok mozgásának korlátozását szeretné elérni, míg társa, Kardos János a cigány gyerekek állami gondozásba való vételét tanácsolja. A testület határozatot hoz: a járvány megfékezése miatt a lakosságot dobszóval hívják föl, hogy a cigányokat ne engedjék be az udvarukba.

Az 1960-as években csak két cigány családról tud a történet; más forrás 1961 novemberében nyolc családról értesíti az utókort.

1975 júniusában három cigány asszony összeverekedett és feldúlta az orvosi rendelőt. Milyen következtetést vont le ebből a *Fejér Megyei Hírlap* (a Kádár-korszak hivatalos állami és MSZMP-szócsöve) újságírója? „...itt lenne az ideje, hogy a kormányzat az álhumanizmus helyett olyan eszközökkel kényszerítse a cigányokat az állami élet teljességére, amilyen eszközöket Magyarországon a magyarokkal szemben alkalmaz. [...] a cigányok nyugodtan [...] lophatnak, verekedhetnek. Meddig lehet ezt eltérni?”

...*kivonva ezzel a vajda hatásköre, felügyelete alól...*

1997 őszén Székesfehérvár megyei jogú város önkormányzati képviselő-testülete a város Rádió utca 11. számú házában jogcím nélkül lakó és semmiért nem fizető cigány kolóniát (mert „leélték” az épület mellett a környezetet és a bizalmat is...) a környező falvakba kívánja költöztetni. Az épületet lebontják, a cigányokat a képviselő-testület többek között Pátkára akarja zsuppolni – ajándékozással juttatnák őket lakhatáshoz.

A pátkaiak 616 ellenző aláírással tiltakoznak, az önkormányzat képviselő-testülete is prüszköl a döntés/szándék ellen, majd valamiért mégis elfogadja az új betelepülőket. Kuncze Gábor akkori belügyminiszter is kérte: fogadja be a falu a kiszuppolta cigányokat... Hír szerint néhány székesfehérvári lakos tulajdonában

[*Látlelet*]

vannak azok a házak, amelyekbe beköltöztek a Rádió utcai cigányok, így nem volt törvényes akadálya Pátkára való rászabadításuknak. „Bevásárolták” őket, a falu pedig velük vásárolt be...

A százezres lélekszámú megyeszékhely megszabadult ugyan a Rádió utcaiaktól, de maradandó gondja továbbra is a város cigánysága. A pátkaihoz hasonló bajokkal boldogítják Székesfehérvárt több más közt a Hosszúsétatér utcai romák. A városvezetés ott is elkeni időről időre a bajt, mert nem akad egyetlen szervezet, hivatal, párt, politikus sem, aki...

Ezek a dokumentált események maradtak fenn a múltból a cigányokkal kapcsolatban, mert a krónikairók rögzítették, a helytörténészek „megénekeltek”, a levéltárosok és könyvtárosok rendszerezték és megóvták. A családi történetek, a szavak útján ránk hagyott emlékek bizonyára többet is tudnak, de lejegyzés híján ez is az enyészete, mint annyi más...

2006 őszén újra föllobbant a két irányból fútt szélről az ellentétek parazsa: vezetői engedély nélkül, részegen száguldott végig a Kossuth utcán egy cigány fiatalember gépkocsival, s elgázolt egy magyar lányt, akit több heti kóma után hónapokig tartó ápolással, gondozással, több műtéttel lehetett csak visszahozni az egészségesek táborába. A gázoló jelképes büntetést kapott; több ellene tanúskodót állítólag megfenyegettek, s ezzel is egy újabb parázshalom keletkezett.

2007-ben fölmerült, hogy a tisztánlátás érdekében készüljön egy legalább vázlatos írás, összefoglaló a helyi cigányság jelenéről. Ezt a tervet a környék településeit összefogó Székesfehérvári Többcélú Kistérségi Társulás is támogatta volna, de csak akkor, ha Pátka polgármestere is javasolja. Ő azért ellenezte, mert féltette ettől a falu jó hírét, mondván: elriaszthatná a betelepülni szándékozókát, ha a faluban „cigánykérdés” lenne. Mert volt már ilyen, s cigánykérdés (nevezzük így) ma is van. A parázs alatt kuporgatott láng legutóbb 2008 júniusában lobbant föl, szó szerint is, amikor három pátkai polgárőr állítólag Molotov-koktélokkal „tisztelt meg” három, romák/cigányok által lakott házat. Így kerekedett azután újra országos híre a falunak.

...ha nem én, majd mondja más, mert valaki szóvá teszi...

A részleteket a most említett okok miatt nem érdemes bolygatni.

A 39, 34, és 24 éves vádlottak élete kettétört: 2008 júniusától 2009 decemberéig előzetes letartóztatásban voltak; tizennyolc hónap előzetes megnyomorítja a lelket. Azóta úgynevezett házi őrizetben élnek a hírek szerint, tehát nem hagyhatják el portájukat, ami nem jó, de ezerszer jobb a fehérvári sittnél. Ha elítélik is őket: embertelen az eljárás nyomozóhatóságtól, ügyészségtől függetlenül és függően egyaránt, a törvénykezéssel van baj. A vádlottak és a családtagok hamis tanúzást emlegetnek és visszavágást ígérnek, ha bebizonyosodik ártatlanságuk. Molotov-koktélt nem dobhattak a házakra, mert a koktél robban, benzin a lelke. A sok-sok hónap után újabb tűzoltósági véleményt kérő hatóság totojázásának is ez az egyik oka. Vagy ismét a zsurnaliszták sokszor mindent egy kalap alá söprő felelőtlenségével van dolgunk, a pontatlan, tehát hazug fogalmazással? A hozzáférhető nyomozati-bíróági iratokban való bogarászás értelmetlen, amikor más cigány-magyar perekben hónapok, sőt hetek alatt

ítélet születik – a nemzetiségi politika család erőviszonyai és igénye szerint. A pátkaiak mindenesetre a polgárőrök ártatlanságában hisznek, amíg azt „megdönthetetlen bizonyítékok meg nem cáfolják”. Az idézetet tartalmazó dokumentumot 2008 nyarán több száz helyi lakos írta alá.

...itt lenne az ideje, hogy a kormányzat az álhumanizmus helyett olyan eszközökkel kényszerítse a cigányokat az állami élet teljességére, amelyen eszközöket Magyarországon a magyarokkal szemben alkalmaz...

Az Árpád utcai cigányok elleni támadás után pár nappal két falugyűlést is összehívtak Pátkán. Az elsőt a volt iskola udvarán tartották, ahol 2-300 fős fölbundult közönség előtt sorolták néhányan a cigányok által az elmúlt években elkövetett disznóságokat. A cigány kolónia környékén elértektelenedtek a házak. Ha bárkit kihágáson, vétségen, szabálysértésen, büntetett stb. kapnak: perbe fogni, elítélni csak a kiskorú gyermeket lehetne, mert a tettenérés fehér holló, és akkor is a gyerekre szárad a bűn. Tanúk nincsenek, okos ember a cigányok ellen nem tanúskodik: megfenyegetik, megbüntetik, megverik. A kerítéssel övezett kertekből, portákról ellopják a zöldséget, a gyümölcsöt, a mozdítható értéket – hol mi van. Kukájuk nincs, szemétdíjat nem fizetnek. Megdobálják a kertben görnyedező öregasszonyokat. Döglött patkányt és emberszart pakolnak a postaládába. Betörnek a ház, a gépkocsi ablakát. Elektromos sokkolóval riogatják a várakozókat az autóbusz-megállóknál. Verekszenek a kocsmában, a buszon. Bandában fölbátorodnak, szitkozódznak, gyalázkodnak, magyarellenes rasszista durvaságokat sziszegnek vagy üvöltöznek. A negyven fő óvodásból 23 hátrányos helyzetű gyerek. Többségük cigány. Nem fizetnek térítési díjat (2010 elején ez havi tízezer forint havonta minden gyerek után), mert nincs kimutatható jövedelmük. Helyettük (a lebonyolítással az államot és az önkormányzatot megbízva) mi fizetjük a térítést. Ezért nem gond, ha például a hét első felében nem viszik a kicsiket az óvodába, csak csütörtökön vagy pénteken, ahogyan a kedvük tartja, az ételt megeszi a többi gyerek, vagy a disznók moslékká keverve, sebjaj, a boldog többség fizeti ezt is. Ha átvesszik a segílyt, sokszor pimaszkodnak: – Csak ennyi jött? Mi az, nem dolgoznak a magyarok?

...a vádlottak és a családtagok hamis tanúzást emlegetnek és...

A molotovos ügy utáni második falugyűlést az Árpád utcai házakhoz közelebbi bolt előtt tartották. Cigányok nem voltak, az hírlik: félték. Félelmüket enyhítendő Mohácsi Viktória SZDSZ-színekben pompázó európai uniós parlamenti képviselőt hívták Pátkára, egyenesen Brüsszelből; ő aztán (szintén félt?) hozott magával mintegy ötven fő robusztus, arany ékszerrel gazdagon fölfegyverzett cigány polgárt, akik elsiettek a gyűlésező tömeg mögött a kolónia házaihoz, mert jelen volt az összejövetele a Magyar Gárda.

2008. június 13-án, a molotovosnak mondott támadás után nem egészen tíz nappal 2-300 gárdatag állt vigyázban, masírozott, demonstrált rezzenetlen arccal, mindenféle vélemény-nyilvánítás nélkül fegyelmezetten, tizenévestől a nyugdíjasig. Hallgatag, együttes jelenlétük volt a vélemény. A helyi önkormányzati képviselők többsége is megjelent a bolt előtti betonplaccon; a katolikus vándorplébános és

[*Látlelet*]

a református lelkipásztor urak a polgármester úrral közösen kinyilvánították a falu óhaját: mindenféle hétköznapi, alpári erőszaktól elhatárolódva a becsületes munkán nyugvó együttélésre szólították föl a körülbelül 5-600 főnyi pátkai polgárt, azokat, akik eddig is így éltek... A Gárdán kívül, a Gárda ellen 2-300 rohamrendőr is biztosította a rendet, azt mondják: ez legkevesebb egymillió adóforintba került. A rendőrök rokonszenve (a Magyar Gárdánál kissé fegyelmezetlenebbek voltak) a Gárda és a falu felé látszott billenni. A következő napok sajtójából aztán Pátka megtudta Mohácsi V. s más, hozzá húzó bérelemző véleményét: szélsőséges, rasszista, fasisztoid csöcselék jelent meg a cigánybolt előtt...

De miért hívták Pátkára a Magyar Gárdát, s főként: miért fogadták őket a faluban? Mert sem a helyi önkormányzat, sem a megyei közgyűlés, sem a Magyar Köztársaság törvényhozó és végrehajtó szervei nem mozdították a fülük botját sem a helyiek sérelmeit orvoslandó. (S hány más település kínlódik hasonló nyavalyáktól...) Pátka országgyűlési képviselője ezúttal még üzenetet sem küldött, pedig dr. Kelemen András a negyedévente megjelenő *Pátkai Hírek* című periodika majd minden számában megjelentet egy-egy, a falutól látszólag fényévekre levő, kissé amatőr eszme-futtatást a világ általa értelmezett folyamatairól.

A képviselő úr a 2010-es választásokon már nem jelöltette magát. Előtte három választási cikluson át élt az országgyűlési körzetből, Pátkából is. Falubéli portáján a gazt néha a helyi polgármester úr vagy a mezőőr kaszálja le, mert mégiscsak snassz lenne, ha a jegyző úrnak kellene megbírságotnia a parlamenti képviselő urat... 2010-ben képviselői fizetése havi bruttó 394 230 forint volt, emellett levonások nélkül hozzájutott szintén havonta 295 672 forint választókerületi pótlékhoz és havi 115 950 forint lakhatási támogatáshoz. Nem sajnáljuk tőle ezt az általunk is rá költött pénzt. Csak a falut sajnáljuk, ha van helye még e durva világban az önsajnálatnak.

De folytassuk a félbehagyott gondolatot!

Sokakban még aznap megfogalmazódott: a Magyar Gárda falugyűlésen történt masírozásáért mindenki megkapja majd a magáét, a falut és a testületet minden oldalról mindazok gyalázní fogják, akik még egy bátorító üzenetet sem küldtek Pátkára: segítünk gondjaitokon. Mi a folytatás? Marad a megoldatlan cigány-magyar ügy, például az első gyilkosságig; s marad a falu folytatólagos, végleges lezüllesztése, majd szétverése.

...hozott magával mintegy ötven fő robusztus, arany ékszerrel gazdagon fölfegyverzett cigány polgárt...

Mi egy úgynevezett „magyar” falu, egy „magyar” ember baja a cigányokkal? Semmi!

Az alig-alig tízmilliós magyarországi lakosság tíz százalékával, tehát mintegy egymillió magyar cigány polgártársunkkal osztozunk a közössé vált hazán. A közös haza koldus javain. A századok során sem sikerült a többségi nemzetnek és a cigányságnak összecsiszolódnia úgy, hogy „súrlódások” nélkül éljünk együtt. Sőt...

Ne kezdjünk történelmi ismertetőbe, miszerint mikor, ki, miféle mulasztással vagy gonosztettel fölérő politikai szándékkal rontotta el a két (nevezzük jobb hí-

ján így) nemzet viszonyát; ne okoskodjunk a nemzetgazdaság működtetői helyett, akik makacsul alkalmatlanok megszervezni a termelés és az elosztás keresztény (mert többségükben annak vallják magukat) méltányosságon alapuló módozatait; ne legyünk párt a pártok helyett, sem politikusabbak a politikusoknál, akiket mi tartunk el azért, hogy jobb kedvvel, kevésbé szűkösebben éljünk valamennyi embertársunkkal együtt, sandaság nélkül; ne ítéljük el e sorok íróját sem, amiért nem tud hűvös, részvétlen tárgyilagossággal csak adatokat sorolni és boldog jövőt jósolni, vagyis ne kényszerítsük az elemzőt hazugságra; s ha egyiket sem tesszük, nézzük elsőként, ezúttal is csak szigorúan érzelmi alapon, hogy miért nem mosolygunk felhőtlen arccal a cigány mentalitással élők arcába.

Mert mások, másmilyenek vagyunk, voltunk, maradtunk, s mindaddig mások leszünk, ameddig nem tudjuk mindketten elfogadni az együttélés közös szabályait. Erre, nem csak a cigányokkal való viszonyban, nincs sok esély. Különböző kultúrák összeilleszthetetlen elemeit próbáljuk évszázadok óta társítani, sikertelenül. Pápbak se legyünk a hivatalban lévő vatikáninál! Óhaj, ha van, a magyar óhaj azonban kiált: a cigányság magyar és cigány Mózesei vezessék végre népüket az Ígéret földjére (ittthon, Magyarországon) – a magyarság érdekséremlé nélkül! Ne legyünk képmutatók, valamennyien tudjuk: a történelem folyama az erőszakról szól. Jottányit sem engedhet senki kárvallás nélkül.

...mindegyik dolgozik egy kivételével, ő a környékbeli „parasztokat” próbálja Jehova tanúivá tenni...

Semmi baj a cigány mentalitással. De nem akarom, hogy óvodás fiam füle hallatára cigány társa az édesanyját gyalázza, vagy öntudatlanul bár, fajtalankodásra biztassa; nem akarom, hogy leszállván petárdát dobjon vissza a pátkai buszra a felelőtlen cigány kamasz; hogy hátam mögött köpködőpárbajt vívjanak a nyáldús roma legények, hogy diszkózzanak az ülést lökdösve, és mindennemű következmény nélkül napvilágnál is kiraboljanak néhány, számukra kacatért; nem akarom, hogy teleüvöltsek agyamat Pátkán, Budapesten vagy Rómában a tudatlanság farkastorkai – nem akarok ellumpenesedni és elcigányosodni, mert nekem elviselhetőbb tanult magyar sorstársaim otrombasága. Nem akarok turhát, szotyolahéjat, hányadékot a járdán; nem akarok győzikesót, romakultuszt, cigánylajcsit, kolompárorbán-házkutatást bámulni a televízióban, szellemi és lelki mosdatlanságot, s azt sem, hogy véleményemért meakulpáznom kelljen. Akinek nem inge, ne vegye magára. De akié az ing, szeretném, ha viselné is!

A magyargárdás pátkai népgyűlés körüli időkből a képviselő-testület „megalkotta” Pátka, úgymond, „alkotmányát”. Tanulságos leirat, amely szelíd szöveget a sorok közt lappangva a magyarországi együttélési normákat az írni-olvasni alig tudó polgártársak (többnyire cigányok) nyelvi szintjén rögzíti. De miként olvassák el, ha elolvassák egyáltalán? Megértik-e, ha nem érdeklí őket semmi, ami a „parasztok” vagy más szóval a „magyarok” ügye?

Ennek az alkotmánynak figyelemre méltó követelése, betartandó szabálya, hogy a pátkaiaknak köszönniük kell egymásnak, persze csak ha találkoznak; vagyis köszönniük kell az egymással történő találkozások esete fennforgása idején napszak-

[*Látlelet*]

nak megfelelően... – nem akarom gúnyolni. De például Észak-Magyarországon, talán az 1970-es években „alkotott” már hasonló rendeletet egy falu tanácstestülete, amely hír napok alatt bejárván hazánkat, országos röhejre készítette honfitársainkat. Hát most Pátka is próbálkozik... Nagyobb baj, hogy a pátkai alkotmány különféle követelményeket rögzít, többnyire a mózesi tízparancsolat a falura alkalmazott, szájbarágós változatát, csakhogy mi történik, ha egynéhány elvetemült alkotmányszegő nem tartja be ezeket, például nem köszön, engedély nélkül belép más udvarára stb.? Természetesen semmi se történik, mert a jóknak nem jár jutalom, az alkotmány ellen vétőket pedig semmivel sem lehet büntetni, a helyes útra téríteni. Nincs szankció. Akkor meg minek?

...a pátkaiaknak köszönniük kell egymásnak...

Mit mond a népnyelv az ilyesmire? Adtak a szarnak... Bővítsük ki: a pátkai önkormányzat képviselő-testülete komoly, előre megfontolt, felelősségteljes tanácskozását megkoronázva adott a pátkai szarnak egy szép, nagy, kerek, csattanós pofont.

Még egy adalék a közeli hónapokból. A cigány–magyar ellentét, az utazó iskolás gyerekek kálváriája és az amúgy is „állam az államban” magatartásmintát évtizedek óta öntelten gyakorló Alba Volán buszvállalat találkozási pontja újabb nézeteltérések forrása. Az iskolabuszok indítása, 2007 szeptembere óta megérett a helyzet, hogy a faluvezetés a *Pátkai Hírek* hasábjain is tudassa a lakossággal az alábbiakat 2009 december közepén. Szó szerint: „Az utóbbi időben az egyes Pátka és Székesfehérvár között közlekedő autóbuszjáratokon néhány diák közmegebotránkoztatón viselkedett. Nagyon sok esetben a felnőtt kísérőink sem tudnak rendet tenni. A közlekedési eszközökön való utazásnak is megvannak a maga írott és íratlan szabályai, ilyen többek között az autóbuszban hangoskodni, kiabálni, szemetelni, a berendezésekben kárt tenni stb. tilos. Nagyon nyomasztó és felháborító, hogy az előbbieken felsorolt események ezeken az ominózus autóbuszjáratokon gyakran megisméltődnek. A probléma felszámolására több esetben tettünk kísérletet, így többek között »esetmegbeszéléseket« tartottunk közösen a rendőrséggel, az Alba Volán vezetőjével és az iskolák vezetőivel is. Legutóbb november 18-án a legdeviánsabban viselkedő gyerekek szüleit hívtuk meg egy megbeszélésre, de sajnos a gyerekek szülei nem jöttek el. Többször kértük a Volán vezetőit, hogy az utazási szabályok megszegőit zárják ki a közlekedésből, de sajnos eddig eredmény nem született. Most egy újabb lehetőséget próbálunk meg: 2009. december 10-től további két felnőtt roma kísérőt foglalkoztatunk a meglévő négy fő kísérő mellé, és reméljük, ez a kísérlet eredményesebb és hatékonyabb lesz az eddigi megoldásoknál.”

Az írás után keretben, félkövér, döntött szedéssel az alábbi áll az újságban: „Szeretnénk felhívni a szülők figyelmét, hogy első szankcióként 2010. januártól az Önkormányzat az utazási támogatást megvonhatja azoktól a gyerekektől, akik az autóbuszban nem tartják be az alapvető utazási szabályokat.”

A 2009. év őszén tartott bűnmegelőzési fórumon Buda József alpolgármester úr a nyilvánosság előtt hiába szólta oda az egyik cigány embernek:

– Te is figyelj oda jobban a gyerekre! Bemegy a busszal Fehérvárra, leszáll, és nem az iskolába megy, hanem lófrál egész nap. Ha nem tanul, ha nem lesz szakmája, ugyanúgy nyomorogni fog ő is, mint ti. Hát csinálj már valamit!

...adtak a szarnak egy szép, nagy, kerek, csattanós pofont...

Apró széljegyzet: nem csak a roma gyerekekről van szó. A drága pénzen vett ruhákat, első osztályú felszereléseket viselő, ám szellemileg sokszor lumpen szintet sem súroló, deviáns (fizikailag egészséges), obszcén szájú úgynevezett magyar gyerekeket is elmarasztalhatjuk mindeme, az idézett cikkben csak vázolt cselekményekért. De hát mit is tehetnének a szerencsétlenek? Példa nélkül miként váljanak mássá? Gazdátlanul kallódnak a buszokon.

A *Fehérvár* elnevezésű hetilap 2010. január 25-i száma címlapján *Lefelé a lejtőn* című beszámolója a fehérvári eset említése után így ír: „A Székesfehérvár–Pátka között közlekedő buszon szinte mindennapos eset: 3-4 gyerek verekszik, köpköd, kiabál a reggeli és a délutáni járaton. Valaki rendreutasította egyikőjüket – a gyerek nagynénje másnap kést szorított a nyakához...”

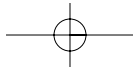
2010. március 2-án állunk a bolt előtt. A szomszédos Barlang vendéglőből kitamolyog egy részeg férfi, nyomában üvöltve asszonytársa, kezében nagykés. Állunk, bámulunk hatéves fiammal és középkorú ismerősömmel, nézzük a pátkai ingyenmozit, s falubélim csak ennyit mond:

– És ezeket akarjuk mi asszimilálni...

A cigány gyerekeket segíthetné az óvoda és az iskola, a helyi iskola, ha lenne, a magatartásminták a többségi igények szerinti megtanulásában. A cigányok, ez a századok óta állampolgárként is hontalan gyülekezet többsége ma, 2010-ben munkanélküli. Ezt a mintát, a páriálétet öröklik gyerekeik is. A „magyarokon”, legalább a pátkai magyarok lelkén segített a Magyar Gárda (amíg be nem tiltották), mert a gazdátlanságban kallódóknak ők nyújtottak jelképesen segítő kezét. De ki nyújtott segítő jobbot országosan és Pátkán a cigányoknak? M. Viktória? Kolompár Orbán? Igencsak úgy fest: senki. A cigányok képességesebb helyzetben élő vezetői sem vállalnak sorsközösséget a lumpen- és szinte putri-páriálétben vergődő társaikkal. A parasztok, a magyarok sokszor suta, de fegyvertelenül nyitott parolája pedig félrelöketik. Nem lesz béke sohasem?

A pátkai vezetés egyik terve a cigányok „kivásárlása” volt. Nem tudom, mire mentek, mert állítólag néhány házat megvettek, de minden cigány itt maradt, és Pátkán a helyzet változatlan. A cigányok, a falu által megvásárolt házukat hátrahagyva, elköltöztek volna a terv szerint, így lassacskán megszabadult volna a falu a segélyezésre szoruló, a falu nyakán lógó kolonctól. Zsákutcába futott ez a gondolat. Pátkán vélhetően 142 fő cigány él mindössze. Mégis tőlük híresül el a falu újra és újra, mégis körülöttük forgunk tehetetlenül.

Távoli gondolattársítás: hiába van ma az Amerikai Egyesült Államoknak néger vagy félvér vagy afro-amerikai elnöke, noha ez az elnökválasztás a világcivilizáció határozott fordulatát jelzi, a több száz éve Amerikába hurcolt néger rabszolgák utódai nemigen egyeznek a fehérbőrűekkel, sőt: mindenféle másságot nehezen tűrnek. Az USA nagyvárosaiban elkülönülten élő sötétbőrűeket sokszor az is ökol-

[*Látélet*]

lendítésre, netán gyilkosságra készíti, ha más nációk fiai a szemükbe néznek. Tegyük hozzá, a cigányok, ez a magyarnál kíváncsibb népcsoport is nehezen viseli a rászögezett szempárt. S noha ő velem szemben gyakorolja, földühíti, ha én nézem.

Amikor háznézőben jártam 2006 januárjában Pátkán, buszra várva beültem a faluközpontban didergő Barlang vendéglőbe, mint később megvilágosult: a bolt felőli cigányoldalra. Hat-nyolc meztelen szempár nézett némán; minden rezzenésemet követve, nem ellenségesen, nem barátságosan, csak feszült gyermeki várakozással. Nem voltak marasztalóak sem.

Még egy elfogult megjegyzés: nem biztos, hogy azoknak kell a pátkai cigányok bajait megoldaniuk, akiket ugyane pátkai cigányok naponta megaláznak. Tudunk olyan háromgyerekes falubeli családfőről, aki zaklatásukra légpisztollyal zavarta el őket, ideiglenes nyugalmat teremtve portája körül. Ha az USA némely államában egy birtoksértő lelövi a betolakodót, rutineljárással fölmenti a bíróság. Ezt akarjuk itthon is? Ezt akarják? Ki akarja?

Egyáltalán nem bizonyos, hogy a törvénykövető, nap nap után megalázott (sőt mi több...) pátkai polgárookra kell terhelni a cigányság segélyezését, lelki és fizikai terhét, s általában a megélhetés, az adózás, a satöbbi országos gondját; ránk, akik négyévente megyei és parlamenti vezetőinknek szinte vakon, csupasz ígéretekre alapozva adunk voksot a megoldásra.

...hátunk mögött örven kigyúrt roma férfi...

2010 januárjában kisfiamat, Somát az óvodába kísértem. Átöltözött, indultam a buszhoz, a kapuba akkor érkezett az általában 8–15 kisgyereket az óvodába kalauzolók roma csapat. Elém pördült az egyik pöttöm, sánta lábát húzó cigány fiúcska, Szebaszián. (Szent Sebestyén vértanút az I. században halálra nyilazták. Szebaszián cigánysorsa nyilaitól tüskés, már ötévesen is.) Elém pördült Szebaszián, és sugárzó szemét rám emelve ennyit kérdezett:

- Soma?
- Már bent van. Siess te is!

És elbicegett. Pár nap múlva ugyanígy. Mármost szeressem, vagy ne szeressem? Magyar vagy cigány mentalitású lesz-e felnőve ez a kicsi lény? Milyen ember lesz belőle?

Milyen cigány lesz Somából?
Szebasziánból milyen magyar?

Miként boldogulnak egymással majd felnőttként, húsz év múlva? Ki szoktatja, szelídíti egymáshoz őket úgy, hogy megőrizték mai ártatlanságuk még önfeledt korszakát?

(Folytatjuk)

